

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Ր

ԲԱՆԱԳԱՐԱՆ. ԵՕԳԵՅԻՆ. ԲԱՆԱԳԱՐԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏԻՎԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ շուրջ 100 :
Այս Լրագիրը ամեն երկուշաբթի օրերը կը հրատարակուի :
Պոչտին դուրս գացած Լրագիրներուն փոխարին ծախքը տուողին ջրացի է :

Իր շահին համար շուր մը հրատարակեց ու չոցը դիտել ջնարէ տուցին 40 փարսյ :
Երբուհիդ գրող ծանուցումը ձրիլ է :
Դուրսին եկած նամակներուն փոխարին ծախքը իրկողը դիտել ջնարէ :

ԲԱՆԱԳԱՐԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 5 ՅՈՒՆԻՍ

Վեհափառ ինքնակալը, որ անցեալ շաբաթ մայիս 20, մայրաքաղաքէն ճամբայ ելաւ, կիրակի առաւօտ ժամը մէկը քիչ մը անցնելով Չանախ խաւի Նեղուցի գետէն պոռնու ըստեւ հրահանգներն անցած ատենը այն տեղի թնդանդիները այս բաւրեշան անցքը բարեւեցին, այս թնդանդիին ձայնէն այն կողմերու բնակիչները իմանալով ծովեզերքը կարգաւ շարունեցան Չանախ խալէի հայ և յոյն և տաճիկ և հրէայ բնակիչները : Երկուք և կէսը քիչ մը անցնելով, գետէն պոռնու ըստեւ հրահանգներն ժամ մը ետքը Նալբանդարէն հասաւ : և Չանախ խալէին առաջը հասաւ : Վեհափառը մեծ ու պղծ տիկնային ինքնակալին երջանիկ բարօրութեանը համար բարեմաղ թու թիւն կ'ընէին : Ինքնակալը այն տեղէնները չի կեցաւ, շիտակ անցաւ : Երբուհի Նաւա խալէին մէկ մասը, որ բարձրագոյն ծովակալ լին հետ ետէն ընկերացաւ : Երբ օրը իրկուան գէտ Վեհափառ կողմին առաջը հասան և հոն երկաթ նետեցին : Վեհափառ ինքնակալը այն գիշերը հոն անցուց Գալէի շաբաթաւուն մէջ : և յաջորդ երկու շաբթի օրը գէտ Վեհափառ ճամբայ ելան :

— Մայիս 27 ին կայսերական հրամանաւ մեծապատիւ Իսմայիլ փաշայն փրկարարութեան աստիճանաւ Սիւլէյմանիէի քայմարամ անուանեցաւ :

— Կոստանդնուպոլսոյ հրդեհի գիտանոցին (եան զըն քեօշիլին) թեպէտ պատերը վերէն վար հաստաւ բարուկիւր շինուած են, և գաղտնի ալ կա պարով (խուս շինով) ծածկած է, բայց պահապաններուն բնակարանը փայտաշէն էր : որկէց կրնար կրակ պատահելու վտանգ ծագել, և բոլոր շէնքին բարուկիւր ըլլալը անօգուտ ընել : Երբ համար ուրջուեցաւ որ այն բնակարանները ամբողջ քակուին, և անոնք ալ բոլոր գիտանոցին ուրիշ մասերէն շինուած քարուկիւր շինուին : Երբ որոշուեց արդէն ի գործ դրուելու սկսած է յիշեալ բնակարանները պարունակող մասն ալ քառաւ կուսի պիտի ըլլայ :

— Մինչեւ որ այս շէնքը լըմնայ նէ՝ որովհետեւ պահապանները հոս չեն բնակիր : և Կոստանդնուպոլսոյ հրդեհի մը պատահելու ըլլայ նէ, նշանը սու վարական կերպով այս գիտանոցին վրայ չի կրնար քաշուիլ, ուստի կարգադրուած է որ նոյն գիտանոցին մօտերը պիտի շինուին մզկիթին երեք շէնքէն : Գիտանոցին մէկուն վրայ քաշուի հրդեհի նշանը, որ սովորական կերպով ցերեկին մէկ կարմրադայն մեծ փէթի մը, և գիշերը մեծ և առատ լուսով կանթեղ մը կ'ըլլայ :

— Վաճառականները կամ անոնց գործակալները երբ կ'իմանային, որ սեւ ծովէն Նաւ մը եկած է Պիտի-Գիլի կամ Լեյնի գետէն առաջները, առանց սպասելու որ ասանկ Նաւերը առաջ գան քառաւ նօրեայ զգուշութեան դիւանը իրենց տարափոխիկ հիւանդութեան մը պղծաւ չըլլալը ստուգեն, և անկէջ թայտուութիւն ըլլալը բերած ինչքերնին և մարդէրնին ցամաքը հանելու : կամ մայրաքաղաքին բնակչաց հետ հարադակցութիւն ընելու : Երբուհի է որ այս բանին մէկ կանոն մը չի գրուեր նէ

մեծ վնաս կրնար ծագիլ տակէց : և կամայ կամաց տարափոխիկ հիւանդութեան զգուշանալը կը վերնար : որ այս պատմանին՝ ամիկայ վերնալուն ըսկընաւորութիւն մը կրնայ ըլլալ : և ամէն մարդ կը վիայէ որ այս զգուշութեամբ որքան օգուտ տեսաւ մայրաքաղաք : Ուստի կառավարութիւնը ասոր վրայ խորհելով՝ մեծազոր տէրութեան արտաքին գործոց տեսուչ բարձրագոյն Նախարար եւրոպական տէրութեանց մայրաքաղաքս Նատու դեսպաններուն ծանուցական գիր գրեց : որպէս զի ամէն մէկը իրեն տէրութեան հպատակ եղող վաճառականներուն ծանուցանէ որ իրենց գործակալներուն զգուշանալը : Վեսպանները ամէն մէկը նոյնհետեայն մեծազոր տէրութեան ազգարարութեանը համեմատ ամէն պէտք եղած մարդոցը այս հրամանը ծանուցանելով իրենք ալ պատուիրեցին որ այս հրամանին գէտ բան ըլլայ :

— Սուսամու Նախիկի կուսակալ մեծաբայ Սէֆանաքի Վօրիտէս իշխանը Սուսամու կուսակալութեան ելելէն ետքը բարձրագոյն դուռը կանչուեցաւ : և հոն իրեն առաջնակալութեանը կայսերական հրամանագիր մը կարգադրուեցաւ : որով վեհափառ կայսրը այս երեւելի անձը Սուսապատուական իշխան կանուանէր : Զորավարական կարգադրուելու լըմնալէն ետքը մեծաբայ Սէֆանաքի իշխանը բարձրագոյն փոխարքային յայտնեց թէ որքան մեծ և խորին շնորհակալութիւն և երախտագիտութիւն ունի վեհափառ ինքնակալին, որ բարեհաճէր է այս նոր պատիւը իրեն շնորհելու : Երկէց ետքը արտաքին գործոց տեսուչ բարձրագոյն պատիւ Վեհափաշային, և մեծազոր տէրութեան ուրիշ գործակալներուն գնաց իր շնորհակալութիւնը և յարգութիւնը մատուցանելու :

— Սիւլէյմանի տեղւոյ գաղութներէն Դոնալ լըրագրային կը գրեն : Սիւլէյման մեծապատիւ Կոստանդնուպոլսոյ փաշայն, որ ութը տարիէ ի վեր քաղաքին մարտապետութեան պաշտօնը կը վարէր, այն պաշտօնէն այս տարի հրաժարեցաւ : Բայց իրեն պաշտօնը վարած ժամանակը անանկ աղէկ վարուեցաւ հոն գլուխուղ թէ մեծազոր տէրութեան հպատակ և թէ Եւրոպայի վաճառականներուն, որ յիշեալ վաճառականները իրենց պարտականութիւն սեպեցին հրապարակաւ շնորհակալ ըլլալ յիշեալ մարտապետին : Շնորհակալութեան գիր մը գրեցին, ամէնը միտ բան ստորագրեցին, և իրենց կողմէն քանի մի պատուաւոր մարդոց ձեռք մեծապատիւ Կոստանդնուպոլսոյ ներկայացնելէն զատ Դոնալ լըրագրային ալ իրկեցին օրինակը որ սպարութեամբ հրատարակէ : Երբ այս վաճառականներն ալ իրենց ինկած երախտագիտութիւնը կատարած եղան :

— Մանսուրէն եկած թու զթերը կը ծանուցանեն որ, մինչև մայիս 18 սաստիկ անձրև եկած ըլլալով, ճամբաները անանկ աւրուած են որ երթ և եկ ընելը գրեթէ քաղաքովն անհնար է : Ուստի սպարապետ բարձրագոյն Վոմեր փաշայն՝ ուրուն քանի մի օրէ ի վեր կը սպասուէր Մանսուրը, մայիս 15 ին մտաւ քաղաք : Երբ մտած ատենը մեծ հանգէս եղաւ : հոն գտնուող զինուորական փաշայնը, պէտքը, և ուրիշ երեւելի անձինք մէկ օրուան, երկու օրուան, և մինչև երեք օրուան ճամբայ բարձրագոյն սպարապետը գիմնաւորելու գացին : Օ խուսարական խորհրդարանին Նախագահ մեծապատիւ Իսմայիլ փաշայն, որ Վոմեր փաշային տեղապահութիւն կ'ընէր, մայիս 12 օրէն ճամբայ ելէր էր գիմնաւորելու : Թեպէտ

բարձրագոյն սպարապետը պատուէր խրկած էր իր գալուն համար հանդէս մը չըլլայ, ոչ քաղաքական և ոչ զինուորական, սակայն քաղաքացւոյ սէրը որ ունին փաշային վրայ, այս հրամանս անգործագրելի ըրաւ :

Պոսնայէն Նոր եկած թու զթերէն տեղեկութիւն առնելով՝ նոյն հետայն իրեն կապարձակիրներուն (եպիկ) մէկը ճամբայ հանեց գէտ Վոսնա : նոյն գիշերը մեծապատիւ Վոսնի փաշայն ալ Բոսնայի ճամբով Վոսնա խրկեց : Երբ սպարապետը քանի մի օր մանսուրը կենալու միտք ունէր : Օ խուսարական կրթութեան քննութիւն մը ընելէն ետքը ճամբաւ նոյնին և հիւանդանոցին ալ գնաց պարտուեցաւ, և այս երկու տեղերուն կարգադրութեանցը և հիւանդանոցին աղէկ նայուելուն համար բոլոր վերակացուներէն մեծ շնորհակալութիւն ըրաւ :

— Վայսերիէն կը գրեն : Կերմիր գիւղին բնակիչներուն մեծ մասը որ յունաց աղգէն են, վաճառականութեան պատճառաւ Կոստանդնուպոլսու և Վոմեր երթալով քաղաքական ծախքերէն իրենց բաժնին ինկած տարեկան տուրքը (տարիանէն) ժողովուրդ ժամանակ հոն չեն գտնուիր, և անձամբ չեն կրնար վճարել : Վիւղը գտնուող երեւելիները որ չափազանց անուշով կը ծանուցանեն, փոխանորդաբար ասոնց տալիքը իրենք կը վճարեն, բայց չափազանց վերադիր ալ կը գնեն վրան իբրեւ ստակի շահ, և անանկ կ'ուզեն բուն պարտքի տէրերէն, որով ասոնք իրենց պանդխտութեան մէջ պարտելով վատըրկանին ալ կը հարկադրին ասոնց տալու :

Կոստանդնուպոլսոյ մը երկար ատեն չէր կրնար տեւել : Սիւլիւրիւի կուսակալ բարձրագոյն Վեհիկ փաշային բոլորք ըրին, որ աղէկ քննութեամբ հասկըցաւ որ այս վերստով չափազանց ներքին վրայ գեղացւոյ մէջ 40,000 զուռուշէն աւելի ստակ անցեր է : Կառավարութեան դաւաճական ժողովրդ քննութեանը յանձնուեցաւ, և այս ժողովրդ վճարեց թէ՛ պէտք է որ յիշեալ չափազանց երբ ելել առած ստակին գեղացիներուն վրձարեն : որովհետեւ անիրաւութեամբ առած են, և գեղացիներուն ալ տարեկան տուրքը որքան է նէ՛ այնքան միայն վճարեն : աւելի ստակ մը չի տան : Երբ երկու վճիւր՝ երկու յայտարար գրով (մաղ պաթայով) յիշեալ ժողովրդ մեծազոր տէրութեան բարձրագոյն գրանը իմացուց : Վոմերիէն արդի 25 ին կը գրեն : Թէ՛ «Երբ օրէն հինգ օր առաջ (արդի 20 ին) մէկ տասանիկ շաբթ մը եղաւ գիշերուան ժամ հինգին ջուրերը, և քանի գնաց սասակացաւ, որ գիմնային մեծ լեռը երկուք գտնուեցաւ մեջ տեղէն : ու անհաջին գետին մը պէս ջուր սկսաւ մեջ տեղէն ելլել : եկաւ ձորափորը ըստեւ փէթիկ փէթիկ, ու Կոստանդնուպոլսոյ անցնելով մինչև Դորիւր ինչու : այս մէկ ժամ ուսն ծանապարհին միջոցը աւերակ դարձուց : ասոր հետ ջաղացք : Գալստիաններ, այգիներ, տուներ ու կամուրջներ կործանեց : մինչև քաղաքին պէտք եղած ջուրին ճամբաները տակն ու վրայ ըրաւ : որ խեղճ ժողովուրդին վրձակին նայելով այս քան քննարկ տակէն ելլելու քանի մը տարի յոյս չի կայ : Մնաց որ, մինչ գրին թուականին երկու օրը անգամ մը նորէն կը բացուին, ու նոր նոր վտանգներ կը լեցանէ քաղաքը : մինչև այս գիտ այն գին քաղաքին դուրս գիւղերը երթալու ճամբաները վրձն աւերուեցան են այնպիսի կերպով մը որ չեն երթ իրենց կարողութեան վեր ու տէրուէ արժանի շինուածքի դռներ բացուեցան : Սիւլէն հիւ

առաջարկութիւնը ըմբռնածի պէս է, թէ որ Պէտ-
նայէն զատ ուրիշ գաւառներուն բնակչաց ալ
բաղմունքիւնը պահպանողներուն կողմը ըլլան նե-
կնչպէս որ կը յուսացուի. որովհետեւ խիստ շատ
են առաջարկութիւնը գոհ չեղողները:

ՏԱՆԻՄԱՌԱՒԱՆ: Ֆուսիֆօսի օրագիրը Սու-
նիիի նոր օրագրէն առնելով կը գրէ: «Կերեւի որ
այս ատեն Տանիմառքայի խնդրոյն վրայք Լօտու-
նայի մէջ երեւելի բաներ կ'ըլլայ կոր: Գիտցուած
է որ Ալբուրայի մեծ տէրութիւնները, ուստի,
Ֆուսիֆօսի և ինկիլիզը միշտ եռանդեամբ պաշտ-
պան կեցած են Տանիմառքայի թագաւորութեան
ամբողջութեանը: Այս երեք տէրութիւնները ան-
համբերութեամբ մը կը սպասէին թէ Բրուսիայի
և Տանիմառքայի մէջ ըլլալու հաշտութեան խօս-
քերուն վերջը ուր պիտի կայանայ: Բայց երբ ա-
ղէկ հասկըցան որ ասոնք պարագայ պիտի ելնեն, ուս-
տաց կայսրը Պ. Պրուսիոյն ձեռքը Լօտուա և Փա-
րիզ առաջարկեց կ'ըսեն, անանկ ձամբայ մը որ
ինդիլը որոշ կերպով ըմբռնայ. և մէկ մըն ալ խօս-
քը չըլլայ: Ֆուսիֆօսի և ինկիլիզը կառավարու-
թիւնները այս առաջարկութիւնները սիրով ըն-
դունեցին, Դուէտ և Տանիմառքա ալ հաճեցան
և հաւանութիւն տուին կ'ըսուի:

«Այս առաջարկութիւնները սա պայմաննե-
րուն վրայ կը կայանան: Ռուսաց կայսրը Տանիմառ-
քայի թագաւորութեան յաջորդ ըլլալու իրաւուն-
քէն բոլորովին կը հրաժարի: Տանիմառքայի թա-
գաւորութեան և անոր կայսրը դքսութիւններուն
աթուրը՝ Օլտէնպուրկի մեծ դուքսին ժառանգու-
թիւն կը մնայ, և յիշեալ մեծ տէրութիւնները նոյն
մեծ դուքսը ժառանգ կը ձանձնան: Տանիմառքայի
թագաւորութեան միութիւնը և ամբողջութիւնը՝
Ալբուրայի հասարակաց իրաւունքին պաշտպանու-
թեանը տակը կը մնան: Այս առաջարկութիւննե-
րը Պ. Պրուսիոյ գրի առնելով յիշեալ տէրութեան
Լօտուա գաւառը երեսփոխանները պիտի ստորա-
գրեն. և առաւելագոյն անոնք որ յատկապէս հը-
րաման առած ունին ստորագրելու. այսինքն՝ Ֆու-
սիֆօսի և Դուէտի և Տանիմառքայի գործակալ-
ները, երբ որ Լօտու Բարմբալըն, որ առաջար-
կութիւնը կատարելագոյն հաւանած է, տէրութեան
պաշտօնէն ժողովքէն հրաման առնէ նէ իր ստո-
րագրութիւնը տալու:

«Այս ալ կ'ըսուի որ՝ Հէսսէի Ֆրէտէրիք Իշ-
խանը, որ Տանիմառքայի թագաւորութեան մե-
տաւոր ժառանգն է, իր ժառանգութեան իրա-
ւունքը Օլտէնպուրկի մեծ դքսին շնորհած է. և
այս կողմէն ալ ամէն դիւսարութիւն վերցած է:
Ալբուստէնպուրկի դքսութեան յեղն ալ այս թա-
գաւորութեան ժառանգ ըլլալու իրաւունք կը
ցուցնեն, բայց շատ հաստատուն չերեւիր. ինչ և
իցէ՛ կերպով մը մէկ փոխարինութիւն մը տալով
այս դուքսն ալ պիտի հաճեցնեն իրեն իրաւուն-
քէն հրաժարելու: Կ'ըսուի որ Բրուսիա այս ա-
ռաջարկութիւններուն հաճութիւն տուած չէ:

ԱՄԵՐԻԿԱ: Բնդիլեան ըսուած կղզիներէն Քու-
պա կղզին բարեբերութեւ և մեծութեւ և տեղւոյն
յարմարութեանը կողմէն երեւելիներուն մէկն է,
և Ալպանիայի տէրութեան ձեռքն է. ժամանակէ
մը ի վեր Ամերիկայի միացեալ նահանգաց բընա-
կիչներէն իսկ մը մասնաւոր մարդիկ ասիկայ ձեռք
ձգել կ'ուզէին, բայց կառավարութեան նախա-
գահ թաղթու ձէնեւալը հաճութիւն չի տալէն զատ՝
կղզիին տիրելու պարագայտուող մարդիկը որ ուրիշ
կղզի մը կեցած էին և անկէջ Քուպայի վրայ պի-
տի երթալին, այն կղզւոյն մէջ պաշարել տուաւ:
Թող չի տուաւ որ դուրս ելնեն: Այն ատենը Ա-
մերիկայի օրագիրները թաղթու ձէնեւալը պախա-
րակեցին ասանկ բան մը ընելու թող չի տալուն
համար. և հիմա կ'իմացնեն կ'ըսէ Ֆուսիֆօսի քան-
քիքի-թիքի օրագիրը, որ ամերիկացւոյնք քանի մը
մասնաւոր մարդիկ նորէն ձեռք վարկած են այս
կղզիին տիրելու, իրենց օգնական մարդ կը գրեն.
և միացեալ նահանգաց իշխանութեան երկիրնե-
րէն դուրս որոշեր են իրենց ժողովքները տեղեկին.
որպէս զի թաղթու ձէնեւալը կարող չըլլայ իրենց
բանն աւերելու: Քուպայի կուսակալը իմանալով
Հալման կղզւոյն կառավարութեանը իմացուց որ
միացեալ նահանգներէն հոն բնակած գտնուողնե-
րուն կամ նոր եկողներուն ըրածին ըսածին վրայ
աղէկ դիտողութիւն ըլլայ: Ամերիկացիները ասոր
վրայ սաստիկ գտնաւորութիւն սկսան. և կ'ուզեն Սպա-
նիայի այս օրինակ որ զգուշութիւնը թշնամութե

նշան մը բռնել. որպէս թէ Ալպանիան ասով Ամե-
րիկայի միացեալ նահանգներուն դէմ պատերազմ
բացածի պէս ըլլայ: Հիմա ամերիկացիներուն ժող-
ովքած տեղը Հալու կամ Չէկուիզ ըսուած տեղն
է. և թէ որ ասկէջ մէկ երկու նաւ Քուպայի վը-
րայ երթան, և Ալպանիայի նաւախումբը ասոնց
պատահելով վրանտէ և նաւերուն մէկը ընկղմէ նէ՝
իրենց կառավարութեան հրամանին և կամայը
դէմ ասանկ բանի մը ձեռք զարնող ամերիկացիներ-
ը ամերիկեան հասարակագետութեան պիտի բռ-
նեն. թէ որ թաղթու ձէնեւալն ալ կրնան հաճե-
ցնել նէ: Այս ամերիկացիներուն ուզածը այն է
որ՝ Ալպանիայիցիները թէ որ պատերազմ կը զգու-
շանան նէ՝ առանց կուռը Քուպա կղզին իրենց
ձեռքը տան:

ԱՅՊԵՍԻՆ

Հայաստան լրագրոյն կոստանդնուպոլսոյ գործա-
կալ յարգի Պ. Բուրբուսի Պ. Բուրբուսի մեծարգոյ
Արզուման աղային և որդւոյն աղուսիւն և արժա-
նապատիւ Ստեփան աղային հետ Պրուսա երթա-
լով, այն տեղաց սա հետեւեալ լուրը կը գրէ:

«Գալու օրերնիս գերապատիւ Տ. Գեորգ-
արքեպիսկոպոս Սրբազան առաջնորդը մեզի խա-
պար էր ըրեր, որ իրեն երթանք. Արզումանեան
մեծարգոյ Ստեփան աղային հետ գնացինք, և ըզ-
մեզ պատուով ընդունելէն յետոյ խնդիր ըրաւ, որ
գալատան տղայոց պղծութիւն և քննութիւն մը
ընենք իւր ներկայութեանը: Սենք ալ հնազանդե-
լով սրբազան առաջնորդին հրամանին, գնացինք
մէկ տեղ, գաղղիներէն մեծարգոյ Ստեփան աղան
քննեց, և հայերէնը մենք. և ինչպէս որ գտանք
նէ, աւասիկ կը գրեմ ձեզի անաչառ ի ծանօթու-
թիւն: Գալատունը 500 տղայէն աւելի կան, ու-
րոնց 350ը հասարակ ընթերցանութեան և հայե-
րէն լեզուն խօսիլ սորվելու կը պարագային. իսկ 150ը
ուսումնասիրանութեան կը ծառայեն:

«Թուրքաւանութեան և աշխարհագրութեան
գասաւորուն է Իսքիւտարցի Հիրազեան յարգոյ
Պ. Պօղոսը, և ունի 50 աշակերտ. որոնց հարցա-
քննութեան մէջ յառաջագէմ հանգիստացան Սա-
թէոս Իբրիկեան. Կարապետ Խանթարեան. Պետ-
րոս Տօղրամաճեան. Սուրբ Բէհիայեան. Սերով-
բէ տէր Գաբրիէլեան. Լեւոնաճամ Սնայակեան.
Ստեփան Գուշաքեան. Կարապետ Մէլեան. Դա-
նիկ Գուշաքեան. ասոնք ուրիշ ուսմանց մէջ ալ յա-
ռաջագէմ գտնուեցան, որ իրենց տեղը պիտի նը-
շանակեմ: Այս գասաւորուն ամուսկանը երկու տա-
րիէն ի վեր մինչեւ հիմա մեծապատիւ աղգասէր
Վարդերէս աղան Սիսաքեան կուստայ յաղգասիրու-
թենէ շարժեալ, որուն փոխարէն՝ ինչպէս որ կը
յուսամք, կ'ընդունի Լստուծմէ զբարեյաջողու-
թիւն գործոց և զերկարութիւն կենաց:

«Հայկաբանութեան գասաւորուն է յարգոյ Պ.
Սարափոս Սարգսեան, որուն աշակերտներուն մէջ
յառաջագէմ գտնուեցան Սատթէոս Իբրիկեան.
Կարապետ Սահաթեան. Սերովբէ տէր Գաբրի-
էլեան. Լեւոնաճամ Սնայակեան. Յովսէփ Դա-
նիկեան. Կարապետ Խանթարեան. Կարապետ
Տօղրամաճեան. ասոնք այժմ ճարտասանութիւն
գաս կ'առնեն:

«Գաղղիներէն գասաւորուն է յարգոյ Պ. Յա-
րութիւն օրագրեան. որ ինքն ալ այն գալատանը
աշակերտներէն է եղեր, և այժմ գասաւոր է. ու-
րուն աշակերտաց մէջ յառաջագէմ գտնուեցան
Սատթէոս Իբրիկեան. Կարապետ սահաթեան.
Պօղոս Լէվոնաճամ:

«Տաճկերէնի մէջ ալ յառաջագէմ են Սա-
թէոս Իբրիկեան. Կարապետ Տօղրամաճեան. Կա-
րապետ Մէլեան. Գրիգոր Պէնկլիցի. Սատթէոս
Հիրիկեան:

«Յունարէն գասաւորուն է յոյն մը, որ ունի 15
աշակերտ. հինգը աղջիկներ են:

«Չայնաւոր վարժապետն է Պ. Պետրոս Բէ-
հիայեան. որուն աշխատութիւնն ալ յայտնի կը
տեսնուի կոր եկեղեցական ժամերգութեան մէջ,
30 տղայոց բազմը և ասորժելի եղանակաւ ընթերց-
մանքնին:

«Երկու գալատունն ալ կայ աղջկանց համար
Հարիսիմեանց և Գալիանեանց անուանով, որոց մէջ
140 աղջիկներ կը վարժին հասարակ հայերէն լե-
զուն խօսելու, կարգալու, գրելու, և չօրաց հիւ-
սելու:

«Այս պարսն համառօտ տեղեկութիւն մը
կուտամ ձեզի յարգոյ հրատարակիչ, որ եթէ արժան
է ինչպէս որ կը կարծեմ, հրատարակէք ի հայաստան
լրագրին ի պարճանա աղգիս, ի քաջալերութիւն
գերապատիւ սրբազան Առաջնորդին և ազնուա-
կան Իշխանապետաց Պրուսայու: ի յորդոր և ի
խրախոյս ուսումնասիրութեան աշակերտաց, և ի
վարձատրութիւն բարեջան վարժապետաց նոցին »:

1850. Մայիս 27. Լեւոն Պրուսիայի:
Գործակալ
Լեւոն Պրուսիայի:

«Արզուման արարապիս պատուական լրագիրը կը
գրէ: «Սանիսայի հայոց գալատունը որչափ որ
կարելի է, բարեկարգութեամբ կը յառաջագործէ:
Այժմ աշակերտաց թիւը 95 հոգիի կը հասնի.
որոնցմէ 11 հոգին քերականութիւն կը սորվին. նը-
մանապէս քրիստոնէական վարդապետութեան ըս-
կըզուները և թուրքաւանութեան սկզբունքը »:

«Երկու տարի մը կայ. երբ որ բարձրագա-
տիւ խմայել փաշայն բժշկութեան կայսերական
գալատան տեսուչ էր, նոյն գալատան երկրորդ-
կարգի ուսանողաց գասաւոր Պ. Պօղոս Թիրեա-
քեան, որուն համար անցածները ծանուցինք թէ
բժշկական լրագրին տաճկերէն լեզուով հրատարա-
կիչներէն է, գաղղիներէն լեզուէն տաճկերէնի աշ-
խարհագրութեան վրայ նախաշաւիղ ծանօթութիւ-
նեք թարգմանեք և նոյն բժշկութեան գալոցին
տպարանը տպել տուեր էր: Նոյն գրքին երկրորդ-
մասն ալ նոյն հմուտ թարգմանը այս օրերս տպել
տուաւ տաճկերէն լեզուաւ. և հիմա երկուքն ալ
կը ծախուին. մէկուն գինն է 10 զուռուշ, և միւ-
րն 20 զուռուշ:

«Սոտ օրերս Պ. Պօղոս Թիրեաքեանը մէկ քի-
լեպիստ-թիւն մըն ալ պիտի թարգմանէ և հրատա-
րակէ տաճկերէն լեզուով. որ բոլոր տիեղերաց կաղ-
մութեանը, և մոլորակներուն իրարու հետ կա-
պակցութեանը, և մասնաւորապէս աշխարհիս շէն-
քին վրայ կը խօսի: Այս տեսակ նիւթոյ վրայ խօ-
սող գիրք՝ տաճկերէն լեզուի մէջ առաջինն այս է
որ պիտի հրատարակուի: Ալ մեզի պարճանք է որ
ասոր թարգմանն ալ հոյսագրէք: Սենազօր տե-
րութեան գալատուններուն յառաջագործութեանը
հոգ տանին ալ կողմնակի կերպով մը աղգային է.
որովհետեւ ամէնուն յայտնի է որ մեծազօր տե-
րութեան գալոցներուն մէջ ուսմանը ծաղկելով
մեր աղգին մէջ տարածուելուն ալ էփ աղէկ ար-
գելները վերցած են: Ալ մասնաւորապէս յիշել
գրողը յարգի թարգմանին անխնջ ջանասիրութիւն
կը ցըցնէ. որ տաճկերէնի թարգմանելու աշխա-
տութիւնը դիւրացնող պարագայները հայերէնի
թարգմանութեան համար ունենար նէ՝ մեր աղ-
գային գրագիրութիւնը կը ծաղկեցնէր: Ստորին
եռանդը իբրեւ կատարեալ գործ կ'ընդունինք, և
շնորհակալութիւննիս իրեն կը մատուցանեմ:

ԳՆԱԳՆԱԿԱՆ ԼՈՒԻՆԻ

Սոսնիսիան առաջարկութիւն մը: Աւստրիայի կա-
ռավարութիւնը յատկապէս ուսումնական դիտ-
մամբ քանի մը հոգի պիտի խրկէ Ամերիկէի կեդրո-
նը եղած երկիրները. որ հոն աշխարհական և բը-
նական գնութիւններ ընեն այս երկու գիտութե-
ցը յառաջագործութեանը համար: Այս ձանա-
պարհորդութեանս գլուխ պիտի ըլլայ Պ. Սուլբեր-
քա՛ լեզուագէտը, որ արդէն երկու անգամ Ամե-
րիկէ գացած է. և հետը պիտի գտնուին Պ. Պը-
րէճմ, որ կենդանիներէ աղէկ կը ձանձնայ. և անոր
եղբայրը Պ. Օլբար Պրէճմ քա՛ լեզուագէտ. և
Բէթէնցին Պ. Վ իրթալեր բժիշկը: Լսոնք իրար
պիտի գտնեն Եփեսոսի պէր՝ էլ քաղաք լճին քովե-
րը, որ հին ատենեան Պէրս ըսուած լճն է. անկէջ
կարմիր ծովով մինչեւ Սուսքին պիտի երթան. հոն
ցամաքն ելելով Հապէշիտանի հիւսիսային կողմը
պիտի սկսին. և Եփեսոսի Կապոյտ գետ ըսուած
ճիւղին վրայ նաւարկելով նոյն գետին միւս ճիւ-
ղին աղբիւրը պիտի փնտրեն: Աւստրիա Հապէ-
շի հետ վաճառականութեան գաղնիք մը ընելու
միտք ունի:

ՀԻՍՏԱՆԻԿ

ԼԵՍԳՐԻՍ

Պրուսիայի Երկանէն

Չամաւանց:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒ ՊՕԼԻՍ

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ԵՈՎԱԶԱՆՈՒ ՄԻԿԱԵԼՏԻՍԵԱՆ
Ի ՎԵՐԻՒԻ ԵՆԵՆ